

Manresa reivindica Josep Maria Planes

TEMA DEL MES. Als vuitanta anys de l'assassinat a la Rabassada del periodista Josep Maria Planes, una comissió³ formada per diverses entitats el reivindica públicament a través de l'Any Planes i reclama de l'Ajuntament que el consideri manresà il·lustre. Fins ara, dos periodistes han estudiat l'obra del seu col·lega: Pep Corral, analista de la seva obra, i Jordi Finestres, el seu millor biògraf. Més enllà del localisme, cal reivindicar-ne, la projecció catalana i sobretot la transcendència internacional.

Retrat de Josep Maria Planes fet oper Gabriel Casas i Galobardes.

Per conèixer la vida i la trajectòria literària de Josep Maria Planes hi ha una obra cabdal: la biografia escrita pel periodista manresà Jordi Finestres, titulada "Josep Maria Planes. Set trets al periodisme a la Rabassada". L'obra és una versió ampliada de la biografia que Finestres va escriure l'any 1998. Ha dedicat anys a l'estudi de la vida de Josep Maria Planes, sobre qui ha fet la tesi doctoral. A més d'analitzar-ne a fons vida i obra, Finestres ha estat el principal artífex de la recuperació de la memòria del que probablement és el millor periodista que ha donat Manresa. Arran d'aquesta tasca reivindicativa, Finestres ha publicat tres llibres per apropar-se als registres i modalitats periodístiques en què Planes excel·lia: "Nits de Barcelona", "Els gàngsters de Barcelona" i "Planes d'esport".

Pep Corral Vilella va fer la tesina "Les nits de paper. Estudi de la representació literària de l'oci nocturn a la capital catalana entre 1926 i 1936 a partir de la lectura de Nits de Barcelona de Josep Maria Planes". Hi estudiava els textos de Planes relacionats amb el context històric, social i literari. Bàsicament hi estableix relacions amb Domènec de Bellmunt, Francesc Madrid i Josep Maria de Sagarra, entre d'altres. Actualment, està fent la selecció i edició dels textos per a la secció setmanal del dissabte que apareix al diari "Regió7" sobre els 50 millors textos de Josep Maria Planes. Considera que s'ha volgut fer l'Any Planes perquè «ja fa molt temps que s'hauria d'haver homenatjat i dignificat la seva memòria, més enllà dels cercles dels col·lectius de periodistes i d'algunes facultats». En aquest sentit, destaca el fet que es commemorin els 80 anys del seu assassinat: «Ens va semblar que donava un caràcter especial i una bona oportunitat per reivindicar-lo».

L'oblit

Corral: «Som hereus d'una generació oblidada per una guerra massa llarga i una dictadura interminable»

Finestres assegura que dedicar l'Any Planes al periodista manresà «és un acte de justícia i de responsabilitat col·lectiva, atès que es tracta d'un dels millors periodistes de la història de Catalunya i perquè un país normal no pot deixar que els seus referents caiguin en un oblit injustificat». Les raons per les quals cal recuperar-lo de l'oblit són «per la vigència de la seva obra en alguns casos, atès que en els seus escrits, de fa més de set dècades, hi trobem qüestions que tornen a ser d'actualitat, sobretot en la relació Catalunya-Espanya». A més, l'estudiós de la seva obra apunta que «no podem obviar ni oblidar ni un dia més la generació periodística d'abans de la guerra, possiblement la millor fornada de la nostra història. Som hereus d'una generació oblidada per una guerra massa llarga i una dictadura interminable. Planes representa un model periodístic

genuí que cal entendre i diria que aprendre'n». En relació a la desconexió de Josep M. Planes a Manresa, Finestres ho raona perquè «va morir assassinat l'agost del 1936 i durant dècades gairebé ningú no el va recordar i encara menys reivindicar: els guanyadors de la guerra perquè Planes va ser un demòcrata, republicà i catalanista. I certa esquerra, a l'exili o a la clandestinitat, perquè el trobava incòmode, atès que en ser assassinat per anarquistes potser per manca d'informació o per mala fe, l'associaven a una certa burgesia de dretes».

Les principals raons que esgrimeix Corral Vilella per recuperar-lo són la contribució a definir el periodisme modern, entès en el sentit més romàntic: «Planes adopta un rol predominant entre aquelles figures que recullen un periodisme i unes literatures en molts aspectes barrocs com són els noucentistes i transformen la llengua en una eina viva i dinàmica». A més, Corral remarca que en el seu cas també va donar forma a nous gèneres periodístics «fins llavors pràcticament desconeguts a Catalunya, com el d'investigació, a banda de donar un salt de qualitat i modernitat a altres que ja es practicaven com la crònica nocturna o l'esportiva/social». Pep Corral lamenta que «tant en vida com després de mort, Planes sempre ha estat un personatge incòmode per a molta gent, dins i fora de Manresa». L'estudiós assenyala que les circumstàncies de la seva vida i de l'assassinat l'han fet de mal reivindicar i han contribuït a reforçar aquesta incomoditat per a uns altres: «Ser catalanista i republicà, però represaliat per l'extrema esquerra? Tot això, sumat al tel·l d'oblit històric de 4 dècades de franquisme...». Així mateix, matisa el fet que Planes marxés de Manresa perquè la ciutat se li quedés petita, i especifica que cal que tinguem presents certs aspectes: «A mitjan dels anys 1920 Josep Maria Planes era un tipus rabiosament jove i amb una ambició i unes ganes boges d'aprendre, observar i viure coses noves». A més, «cal sumar-hi el fet que quan se'n va de Manresa cap a Barcelona, la capital està en plena ebullició i transformació. Estem en l'època posterior a l'auge que viu la ciutat neutral durant la Gran Guerra i que es prepara per la Expo del 1929, que ho ha de capgirar tot». Així, «Planes és un dandi fascinat per tot allò que faci olor de modernitat, europeisme, avantguardes artístiques i socials..., i en aquell moment, tot això entra a casa nostra via Barcelona i ell corre a viure-ho i explicar-ho abans d'esperar a llegir-ho per boca d'algú altre. A més, l'estada a la capital li brinda l'oportunitat de compartir redacció i tertúlia amb els cercles i les plomes que admira». També Jordi Finestres defensa que Planes no va marxar de Manresa perquè la ciutat se li quedés petita, sinó perquè se sentia atret per la modernitat característica de l'època d'entreguerres i estava convençut que només la podia cercar en una ciutat amb pretensions cosmopolites i europeistes com Barcelona: «A més, a la capital catalana l'oferta periodística era molt més gran en tots els sentits. Planes era un home de viure en ciutats grans, París o Barcelona». Però anirà sovint a Manresa i al mas Planes de Sant Mateu de Bages, a visitar la família i els amics de joventut.

A dalt, amics com Josep Maria de Sagarra i familiars, a la finca dels pares, a Sant mateu de bages. A sota, dinar campestre de la redacció d'"El Be Negre", Josep Maria Planes és el tercer començant per l'esquerra. (Fotos: publicades al llibre "Josep Maria Planes (1907-1936)", de l'any 1998, de Jordi Finestres)

Per a Corral Vilella, «l'etapa al "Pla de Bages" és molt important, ja que marca les línies mestres del que serà la seva carrera. D'una manera molt comprimida, comença a insinuar aquelles temàtiques que més li interessaven i, sobretot, acumula un bagatge que després li serà cabdal l'hora d'obrir-se pas a les tertúlies i, més endavant, a les redaccions i editorials». Publica articles al "Pla de Bages", «prou notables per l'edat en què els escriu -18,19, 20 anys- o una meravellosa descripció de Manresa a la revista local Ciutat». Pel que fa a la personalitat, Jordi Finestres apunta que «Planes era un home vital, optimista, enamorat del seu temps, amb unes ganes de veure-ho i viure-ho tot i explicar-ho. A aquest dinamisme hi afegim la valentia a l'hora de dir pel seu nom allò que pensa, allò que estima i allò que l'esborrona». A Pep Corral el que sempre li ha fascinat de Planes és el concepte de dignitat i valentia i la fidelitat amb l'ofici: «la determinació per tirar endavant d'acord amb el que considerava i sense deixar-se tirar enrere per les circumstàncies ambientals». També creu que és admirable la capacitat per «observar, aprendre i, sobretot, comprendre el que passava al seu voltant per després traduir-ho en les paraules justes».

Reportatges i sàtira

Còmode en els reportatges, «especialment de l'època més intensa a "Mirador", on es mostra com el reporter modern, europeu i cosmopolita que ben aviat es guanyarà la confiança i admiració dels companys de professió, quan és escoltat a les tertúlies de la terrassa de l'hotel Colón, al migdia, a l'Ateneu Barcelonès, a la tarda, i a l'Excelsior, al vespre. I ja en els darrers dos anys, com a periodista d'investigació, indagant en les profunditats del radicalisme anarquista per denunciar el pistolerisme que s'hi amaga», afirma Finestres, que també subratlla que «li agradaven els esports com un aspecte més d'una època d'eclosió de nous fenòmens i modes urbanes, com també era el cabaret, el jazz o el music-hall». Així doncs, «per a Planes l'esport és només una excusa per parlar de l'home del seu temps, de nous fenòmens de masses, d'ídols socials com Samitier o Cañardo. Ho observa i ho explica amb molta gràcia, sense ser un gran entès, ens ha deixat una de les millors cròniques ciclistes que s'han escrit mai a Catalunya, les de les Voltes del 1935 i 1936». En relació als articles, Corral Vilella apunta que sempre li ha semblat còmode «en la crònica social i cultural, on pot deixar volar la capacitat com a observador en la màxima expressió, traduir-ho en les imatges més inversemblants i descarregar la ironia».

Finestres: «S'ho devien passar molt bé els diumenges a la nit fent el "Be!". En Planes i tota la colla del setmanari tenen un espai per dir allò que segurament no poden explicitar de manera tan generosa a d'altres tribunes».

A més, «en l'etapa del periodisme de denúncia i en el comentari polític, escrivia i publicava pensant que feia una feina necessària i que, si no la feia ell, difícilment algú s'hi embrancaria». S'adaptava a qualsevol temàtica, com els esports, tot i que «no m'atreviria a dir que hi entengués? De fet, la majoria de les cròniques esportives dels anys 20 no parlen tant d'esports com dels aspectes sociològics que ho envoltaven. Només cal mirar l'entrevista amb en Samitier, que de text esportiu en té ben poc. Planes s'interessa per tot allò que suposa una novetat, i l'esport de masses comença a consolidar-se en aquella època, de manera que ell hi ha de treure el cap tant sí com no». De fet, «és bastant freqüent que els periodistes i escriptors de l'època treguin el cap en l'esport (Amat i Piniella, Sagarra, Soldevila...)», explica l'analista, per al qual, la influència del periodisme d'avantguarda francès és fonamental: «Planes forma part de la fornada que rep en herència una manera de fer i entendre el periodisme excessivament clàssic i sovint massa recarregat. És en el periodisme francès d'avantguarda -sobretot en l'estètica de Paul Morand i en la carrera "tintinesca" d'Albert Londres- d'on beurà noves retòriques i ritmes a l'hora d'estructurar el discurs i, també, d'on aprendrà noves vies per treballar la informació, ja sigui en el treball gràfic de la revista "Vu" que donarà peu a "Imatges" o en la sàtira sempre fregant els límits de "Le canard enchaîné", que servirà de prototip per a "El Be Negre"». Finestres també remarca la influència del periodisme d'avantguarda francès en la seva obra: «Planes se sent proper a aquest periodisme i evidencia una nova manera de narrar la realitat, fugint de l'articulisme clàssic per cultivar un gènere proper al reportatge novel·lat, amb bones dosis d'humor, llenguatge directe i reflexió personal».

Jordi Finestres Martínez, el principal biògraf de Josep Maria Planes

L'etapa del setmanari satíric "El Be Negre", Corral Vilella la defineix com a decisiva i explica que sempre li ha agradat imaginar-lo com un Pigmalí: «Com a director i responsable -creant continguts i escollint col·laboradors-, ell dóna forma a una publicació que respon en molts aspectes a la pròpia personalitat. Segurament, sense una figura inquieta i lúcida com Planes al seu comandament, "El Be Negre" no s'hauria ni acostat als límits de transgressió que practicava setmanalment, sobretot repartint crítica i sàtira a totes bandes com feia. A més, també és curiós veure com deixa la petjada de cronista "total", fent que la publicació, tot i focalitzar-se en el món

polític, no deixi de banda altres camps com el cinema, l'esport i, en definitiva, el que llavors podríem anomenar la vida moderna». Jordi Finestres la valora com a passional: «S'ho devien passar molt bé els diumenges a la nit fent el "Be"! En Planes i tota la colla del setmanari tenen un espai per dir allò que segurament no poden explicitar de manera tan generosa a d'altres tribunes. Penso que el Be era la plasmació escrita de les converses i tertúlies desbarrades que feien durant tota la setmana». El setmanari rebrà força crítiques. Corral apunta que «a mesura que va creixent i madurant, Planes aprèn a encaixar millor els atacs o, si més no, fer-ho d'una forma més elegant». Finestres ho ratifica: «La majoria de crítiques les encaixa bé, conscient que l'escàndol i la indignació dels damnificats per la burla del Be en el fons els reconforta, ja que veuen que el setmanari l'encerta en els continguts i objectius. Només aquelles reaccions de sectors que considera extremistes -tant els escamots d'Estat Català el 1933 o la FAI el 1936, per exemple- són contestades des de les pàgines del "Be" amb una duresa especial».

Nits de Barcelona

Sobre les cròniques a "Nits de Barcelona", Corral rebla que «el món canvia, i en la foscor de la nit és on aquests canvis llueixen amb més força». En aquest context de mutació, «Planes també posa un èmfasi molt especial en els esforços bipolars de la ciutat per intentar conservar la essència sense renunciar a entrar en la modernitat dels nous temps». Així, "Nits de Barcelona" pot entendre's també com «una lluita de la ciutat i de les seves gents amb si mateixos, ja sigui per adoptar amb fúria frenètica les modes més recents d'arreu del continent o bé per maquillar les seves múltiples vergonyes -humanes i urbanístiques- que puguin posar en entredit aquesta evolució». Finestres assenyalava que «per entendre la Barcelona de nit Planes té clar que cal entendre el comportament de tots els estrats socials, i no dubta de baixar a la Criolla del Barri Xino, un local ambigu en tots els sentits de la paraula, o pujar al Grill del Ritz, on es passegen elegants "cocottes" i xampany francès. Tango, transvestits, cocaïna, "femmes fatales", literats, polítics... ballen, beuen, riuen i ploren a les nits d'una Barcelona que vol superar la dictadura i la monarquia. I a Planes l'apassiona veure els comportaments humans en moments de canvi».

S'introdueix en el periodisme d'investigació: «L'associació més fàcil i òbvia passa per identificar aquest gènere amb els seus treballs sobre el gangsterisme i amb les recerques fetes amb aquest objectiu. I en certa manera és lògic. Però a mi també m'agrada pensar en Planes com a investigador, per exemple, a l'hora de redactar les "Nits de Barcelona". Canvien els ambients, canvien els objectius, però, en essència, no és tan diferent intentar guanyar-se i subornar un netejador de botes a canvi de tafaneries que fer-ho amb un confident. La gravetat del tema de fons i les repercussions, evidentment, presenten els treballs sobre gangsterisme com a molt més transcendent, però jo prefereixo unir els dos vessants de Planes investigador i unir-les pel camí d'una evolució personal i professional ràpida i concentrada», afirma Corral Vilella.

Pep Corral Vilella, analista de l'obra de Josep Maria Planes.

Renova l'estil

Aquest analista assevera que va renovar notablement l'estil del discurs periodístic català: «A banda d'introduir noves maneres de servir la informació -gràfica predominant, sàtira, etc.-, Planes aporta canvis pel que fa a un estil més àgil i directe sense descuidar en cap moment una prosa elegant, enginyosa i acurada. En paraules de Carles Soldevila, allò que seria "una prosa papallonejant"». Segons Finestres, el renova gràcies a la modernitat i la capacitat d'adaptar-se a diversos gèneres periodístics i temàtics: «Era un periodista que escrivia crònica esportiva, social, política i cultural; reporter d'actualitat; periodista d'investigació... I destacaria el seu llenguatge, fresc, directe, amable, sense complexos, un llenguatge que enganxava el lector i el feia còmplice del relat. Era el català d'abans de la guerra, un llenguatge tan natural com pur».

Catalanista republicà

A l'hora de definir-lo políticament, Corral recorre a Planes: «Ell mateix es definia a nivell ideològic: 'per damunt de tot, m'interessa la llibertat i la dignitat de Catalunya'». Així doncs, l'estudiós afegeix que Planes s'adscriu políticament a Acció Catalana i s'emmiralla en un catalanisme republicà, moderat i d'arrel intel·lectualitzant: «És una opció que, progressivament a mida que avancin els anys 1930, s'anirà convertint en cada cop més minoritària i això crec que també situa Planes en un terme mitjà que li serà molt útil. Això, però, mantenint sempre el compromís amb el país», sosté. Confessa que ha treballat Josep Maria Planes «més des d'un punt de vista literari que no pas biogràfic i de pensament polític, com ho ha fet Jordi Finestres». Preguntat per si atacava l'anarquisme o només els membres de la FAI que practicaven el pistolerisme, l'estudiós apunta que "el que puc dir és el que crec que es pot deduir dels seus textos, on veiem un Planes que és, abans que res, un demòcrata convençut i defensor de les llibertats, però sempre que aquestes s'emmarquin dins un cert ordre. Per tant, tenint això en compte, és obvi que no pot fer altra cosa que recelar de l'anarquisme, que en molts aspectes és just als antípodes del que ell defensa. Ell defensa en més d'un article la diferència que estableix entre pistolerisme i anarquisme, entenent el primer com una desviació perversa del segon». Ara bé, segons el mateix autor, «la sensació que transmeten molts dels seus textos és que, segons avança el temps, la frontera que estableix entre uns i altres és cada cop més i més fina».

Sobre si era conscient que el podien assassinar, Pep Corral defensa que «a partir de les lectures dels articles sembla que, pel que fa a la polèmica final amb la FAI, en pren consciència després del cop d'estat, quan s'instaura el caos i pot passar qualsevol cosa. La sensació que em transmeten els articles que creua amb "Solidaridad Obrera" és com si se sentís en certa manera protegit per la notorietat del cas... Ara bé, un cop esclata la guerra, tota la normalitat aparent salta pels aires i és quan decideix amagar-se i intentar fugir, però no hi és a temps».

Entitats que impulsen l'Any Planes

A més del periodistes Pep Corral Vilella i Jordi Finestres Martínez, i algun historiador a títol individual, formen la Comissió Planes: l'Associació Memòria i Història de Manresa, la Fundació Independència i Progrés, la UVic-Universitat Central de Catalunya, la Fundació Universitària del Bages (FUB); Òmnium Bages, la demarcació Catalunya Central del Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Col·lectiu Desvalls.

Memoria.cat és un portal web impulsat per l'Associació Memòria i Història de Manresa. Va ser creat l'octubre de 2007 per l'historiador Joaquim Aloy, i des del febrer de 2009 va passar a ser el portal de l'associació. Conté més de vint webs amb documents, imatges, vídeos i informacions relacionats amb la història de Manresa, especialment en tot allò que fa referència a la República, la Guerra Civil i el franquisme. El portal també inclou alguns documents de la història contemporània de Catalunya, trobats en diferents arxius.

L'historiador Joaquim Aloy Bosch, president de l'AMHM, explica que ells només van demanar una sola cosa, «que Josep Maria Planes fos nomenat manresà il·lustre». No van proposar cap Any Planes, sinó que, l'Ajuntament els va suggerir la idea, «per tal de donar-lo a conèixer més i hi vam estar d'acord. Tot el que sigui difondre la vida i obra d'aquesta personalitat extraordinària, que constitueix un orgull per a la nostra ciutat i el nostre país, sempre serà benvingut. I nosaltres hi serem».

Aloy afirma que Planes tenia unes fermes conviccions catalanistes i republicanes i visqué amb eufòria i emoció la proclamació de la República. En l'article: "14 d'abril. Dietari d'un ciutadà", exclama: «Impossible de recollir en aquestes notes tota l'emoció profunda, tota la grandesa d'aquest dia inoblidable... Davant la magnitud emocional d'aquest moment cívic de la nostra vida, falla la ploma, falla la paraula». La defensa de la dignitat nacional de Catalunya és sempre

present en els seus articles. El mes de maig, per exemple, manifestava a Manresa: «L'autonomia ens planteja l'orgull, la il·lusió de poder contribuir a la creació d'aquesta Catalunya nova. Tot està per fer i aquesta és la nostra força». Un escriptor brillant, innovador, avançat a l'època i un dels millors periodistes de Catalunya. Iniciador del periodisme d'investigació al nostre país, dissortadament també en va ser la primera víctima. La seva trajectòria professional, doncs, fou curta, però extraordinària: fundador i director de la revista "Imatges" als 23 anys; director de l'històric setmanari humorístic "El Be Negre" als 24 anys i assidu col·laborador de les publicacions més prestigioses de l'època com "La Rambla", "Mirador" i "La Publicitat". «Era un escriptor capaç d'utilitzar i aprofitar eficaçment múltiples registres de l'idioma, de parlar de gairebé tot amb una prosa brillant. El seu assassinat, als 29 anys, trencà tràgicament una trajectòria fulgurant...», conclou Aloy.

Fundació Independència i Progrés

L'advocat Lluís Matamala, primer president de l'entitat, recorda que l'any 1998 un grup de persones es va proposar l'objectiu d'ampliar el nucli ideològic de l'independentisme, mitjançant actes de conscienciació, debat i difusió d'idees de progrés. Cada any atorgaven un premi, pels volts de Sant Joan, a una persona o entitat dels Països Catalans que s'hagués distingit en la lluita pel país; el primer guardonat va ser en Lluís M. Xirinacs. A més de Matamala han presidit l'entitat Josep Selga, Josep Morera i Joan Badia, en l'actualitat. En aquesta darrera etapa, «davant el fort creixement del sentiment independentista, tot i no deixar l'objectiu, la Fundació s'ha especialitzat a posar en valor figures i fets històrics de Manresa, el Bages i Catalunya». Matamala remarca que «manté una pàgina web que ja comença a ser referent sobre temes i textos de difusió de la història de Catalunya i prepara una exposició sobre la resistència al franquisme i una altra sobre els 125 anys de les Bases de Manresa».

Lluís Matamala, impulsor de la Fundació Independència i Progrés.

L'objectiu de la FiP és difondre i fer conèixer la figura de Planes i col·labora en la programació de l'Any Planes, en què hi haurà diversos actes de reconeixement i divulgació de la seva obra. «La Fundació va decidir crear el Premi Josep M. Planes en record d'una figura important, tant per al periodisme català com per a la ciutat de Manresa». «Va ser un exemple d'honestetat, de valentia i de denúncia de tots els abusos de l'època, una veritable víctima del dogmatisme del seu temps». Manresa ja va dedicar un carrer a Josep M. Planes, amb motiu del centenari del seu naixement. «Des de la FiP es va creure que calia tenir-lo més present, així que es va decidir crear el premi, dedicat al periodisme d'investigació. L'any 2013 la Fundació va instaurar aquest guardó en reconeixement a un treball periodístic en català publicat o editat en algun mitjà de comunicació escrit o audiovisual. I des de 2015 s'organitza conjuntament amb el Col·legi de Periodistes». El guardó consisteix en una escultura plena de símbols de la vida i la trajectòria de Josep M. Planes, obra de l'artista Ramon Jounou.

Universitat de Vic-FUB

La Fundació Universitària del Bages (FUB) va néixer el 1986 i va iniciar l'activitat acadèmica el 1990, amb la creació de l'Escola Universitària d'Infermeria. Actualment, imparteix els graus universitaris d'Infermeria, Fisioteràpia, Logopèdia, Podologia, Administració i Direcció d'Empreses (ADE) i Educació Infantil, a més d'un doble grau en Podologia i Fisioteràpia. La signatura d'un acord de federació amb la Fundació Universitària Balmes, el 30 de gener de 2014, va convertir la FUB en la seu del campus Manresa (UManresa) de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya. «L'esperit crític, reflexiu i vital de Planes com a model per als manresans d'avui» és el que remarca el doctor Valentí Martínez Espinosa, director general de la Fundació Universitària del Bages i Vicerector del Campus Manresa de la UVic-UCC, per a qui Josep M. Planes va ser, tot i

la seva curta i malaguanyada vida, un pioner en el món del periodisme. «Va conrear de forma reeixida pràcticament tots els gèneres periodístics, des de la informació política fins a l'esportiva, passant pel reportatge d'investigació, el comentari satíric o les cròniques de societat. El seu compromís amb la veritat i amb el dret a la informació li va costar la vida a mans del pistolerisme vinculat a la FAI». La Fundació Universitària del Bages, com a institució arrelada a la ciutat i com a campus Manresa de la UVic-UCC, pretén contribuir a fer de Planes «un referent tant per a les generacions de periodistes actuals com, en general, per a la ciutadania. El seu esperit crític, reflexiu i alhora vital és un model per a l'ideal universitari que, més enllà de la capacitació professional i acadèmica, ens proposem transmetre als nostres alumnes». D'altra banda, Planes reuneix «els ingredients per projectar positivament la ciutat més enllà dels seus límits. El cosmopolitisme i la modernitat de la seva obra i també de la seva intensa i compromesa activitat social i intel·lectual durant els anys trenta del segle XX el converteixen en un manresà d'horitzons amplis amb una concepció de país lligada als ideals contemporanis de democràcia i llibertat d'expressió i informació».

Valentí Martínez, director general de la FUB i vicerector del Campus Manresa de la UVic.
(Foto: Àngels Fusté).

Col·legi de Periodistes de la Catalunya Central

Enric Badia, president de la Demarcació Catalunya Central del Col·legi de Periodistes de Catalunya assenyala que l'entitat és molt jove. Badia esmenta que en els dues últimes edicions «hem estat treballant amb la Fundació Independència i Progrés per fer més gran el premi de periodisme Josep Maria Planes, i en la mateixa direcció, fa uns mesos ens vam posar al davant de l'Any Planes», aquest homenatge 80 anys després de la seva mort. Anna Vilajosana explica que l'expresident, Gonçal Mazcuñán, va proposar implicar les demarcacions territorials (Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre) i es va muntar un jurat amb professionals com Josep Gifreu, Joan Manuel Tresserras, Vicenç Villatoro, Jordi Finestres, Teresa Carreras, Lúcia Oliva, el president de la Demarcació i Joan Badia, que hi participava com a secretari en nom de la Fundació. D'altra banda, Joaquim Aloy, de l'Associació Memòria i Història de Manresa va fer-los arribar la proposta «que el periodista fos reconegut com a manresà il·lustre». Poc després, «es van buscar aliances i es va crear la Comissió Josep M. Planes, des d'on es va preparar la celebració de l'Any Planes (juny 2016-juny 2017)». Badia recorda que «els periodistes de la ciutat, quan encara no érem col·legi, conjuntament amb el govern del moment a Manresa, ja vam treballar per demanar que Josep Maria Planes tingués un carrer a la xarxa urbana. I el té, entre la Policia Nacional i la part de darrere de Correus. Però la vàlua de la persona, la seva trajectòria professional, el seu llegat periodístic i literari i el seu compromís amb el país sembla que el feien mereixedor de quelcom més». I, «perquè no sigui el reconeixement d'un dia, estem treballant per fer difusió de la seva figura».

A l'esquerra, Enric Badia, president de la Demarcació Catalunya Central del Col·legi de Periodistes de Catalunya (Foto: Salvador Redó). A la dreta, Anna Vilajosana, responsable del mateix col·legi (Foto: Xavier Serrano).

Faran conferències per donar a conèixer Planes des de diferents punts de vista, una exposició, que es pretén que sigui itinerant, assenyala Vilajosana, xerrades, i s'ha fet una ruta per la Manresa d'en Planes, dins les visites a la Manresa Desconeguda que el 24 d'agost d'enguany en el marc de la Festa Major, que van culminar al vespre en un acte d'homenatge a Josep Maria Planes a la Plana de L'Om. Després la comitiva va deixar un ram de flors davant la casa natal del carrer de la Canal, en presència dels seus familiars i de la tinent d'alcalde Mireia Estefanell. «Tornarem a convocar el Premi Planes de Periodisme, ens estem movent per fer arribar els seus articles a escoles, instituts i a la Universitat -on entenem que encara no ha arribat de manera

prou significativa- i l'aproparem, també, on tenia la família quan va néixer, la masia Planes de Sant Mateu de Bages». Al seu parer: «Mirarem de posar la seva figura a l'abast de tothom, en un reconeixement permanent». De cara a l'any que ve, explica Vilajosana, la comissió prepara un acte d'homenatge conjuntament amb el Memorial Democràtic a la carretera de la Rabassada, just allà on va ser assassinat.

Francesc Comas es una visita guiada en commemoració dels 80 anys de la mort de Josep Maria Planes, donant explicacions sobre la història de l'Ateneu.

Actual local de l'entitat Dintre el bosc, a l'antiga Societat Coral Sant Josep. Intervenció del quadre artístic de l'Agrupació Cultural del Bages en una representació musical dels anys 30 per acabar la visita teatralitzada.

Dins d'aquest marc d'un reconeixement més ampli, Teresa Carreras Riera, professora del departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació, llicenciada en Ciències de la Informació i Filologia Hispànica per la Universitat Autònoma de Barcelona, ens explica que seguint la línia de Quim Torra en la conferència inaugural de l'Any Planes pronunciada a l'Ajuntament de Manresa, sobre el caràcter obert dels catalans ben present en les cròniques de Planes, creu que «és important remarcar-lo en el context internacional de la República». Tenint en compte que el caràcter d'una Catalunya tancada no li agrada, se centra més a remarcar l'aspecte més nou de l'obra de Planes. En aquest sentit, durant el curs vinent treballarà en l'organització de conferències amb els seus alumnes per donar relleu a l'aspecte internacional de la seva obra i en la realització de dues exposicions: sobre Planes i el Memorial Democràtic.

Col·lectiu Desvalls

El Col·lectiu Desvalls va néixer fa una quinzena d'anys amb l'objectiu de reivindicar els Països Catalans com l'àmbit cultural i polític propi de la nació. Aquesta finalitat va cristal·litzar en l'organització de l'Aplec dels Països Catalans, que durant sis anys «va convertir Manresa en el punt de trobada de les persones i entitats interessades a reflexionar i construir un discurs renovat sobre el nostre àmbit nacional», afirma Jordi Torra. Els darrers anys, el Col·lectiu Desvalls ha centrat la seva atenció a «reivindicar la figura de personatges de rellevància cívica i cultural que no han gaudit fins ara del reconeixement públic que haurien merescut. És el cas del periodista Ramon Barnils, del cantautor i actor Ovidi Montllor, i també, del periodista manresà Josep M. Planes». Planes va ser motiu d'un homenatge impulsat pel Col·lectiu Desvalls ara fa quatre anys, quan en feia 76 del seu assassinat: «El fet que fos en el 76è aniversari i no pas en el 75è ja és simptomàtic del lamentable oblit en què havia caigut: quan feia 75 anys de la seva mort, cap institució pública ni cap entitat de la ciutat o del país va impulsar cap iniciativa per reivindicar-ne la memòria». Sortosament, en el 80è de la mort, un seguit d'entitats manresanes, entre les quals el Col·lectiu, han impulsat l'any Planes, «amb el qual es pretén recuperar la memòria d'un personatge cabdal de la nostra cultura»: Torra el qualifica d'excel·lent escriptor i dramaturg, «que va destacar sobretot per ser uns dels introductors al nostre país del periodisme d'investigació, una activitat a la qual va consagrar (i literalment va donar) la vida». Així, recuperar i dignificar la seva memòria, «és un deure de civilitat que ens dignifica com a ciutat, ja que els referents que una societat potencia donen la mesura d'allò que vol ser en el present i el futur».

Òmnium Bages

Una altra de les entitats que dona suport a l'Any Planes és Òmnium Cultural del Bages. El seu vicepresident, Llorenç Capdevila, ens recorda que: «no és la primera vegada que la delegació d'Òmnium s'avé a reivindicar la figura de Josep Maria Planes. Vam participar en els actes que,

juntament amb el Col·lectiu Desvalls, es van organitzar el maig de l'any 2012 sota el títol "Josep Maria Planes, una personalitat excepcional"». A més, en la ruta literària "Manresa vista pels escriptors", que Òmnium ha dut a terme diverses vegades, la figura de Planes també hi és present, com a colofó, «perquè és un dels escriptors més importants que han nascut a la nostra ciutat i perquè va defensar (amb talent, lucidesa i valentia) valors democràtics, culturals i nacionals que encaixen plenament amb el tarannà d'Òmnium». Per tant, quan els va arribar la proposta que encapçalessin la iniciativa de demanar a l'Ajuntament de Manresa que s'atorgui la distinció de manresà il·lustre a Josep Maria Planes, «la junta de la nostra delegació no va dubtar, unànimement, que havíem de ser-hi, i a primera línia. I és per això, també, que formem part de la comissió que organitza els actes de l'Any Planes».

L'escriptor Llorenç Capdevila, vicepresident d'Òmnium Bages, és autor de la novel·la "Els diaris de Pascal", que reflecteix el món de Josep Maria Planes en la Barcelona del 1929.

El Planes literari

Segons manifesta l'escriptor Llorenç Capdevila, a banda de ser «un molt bon periodista -tant en el camp de la investigació com en el de l'artículisme d'opinió-, un humorista mordaç i un defensor dels valors democràtics i republicans», Josep Maria Planes «era un escriptor extraordinari. Malgrat la seva joventut, els seus textos desborden personalitat literària. En els reportatges aplegats a "Gàngsters de Barcelona" -originalment apareguts a "La Publicitat" l'any 1934 i recollits en llibre per l'editorial Pòrtic l'any 2002-, Planes presenta una prosa sòlida i efectiva, pròpia del periodista que defensa arguments de forma ben documentada, que vol comunicar amb solvència i rigor, però que a la vegada es deixa seduir per l'expressivitat del llenguatge. Això també passa amb els articles d'opinió, més personals, que periòdicament publicava al primer full de "La Publicitat", «on sovint es deixava endur per la ironia i exhibia una seguretat impròpia d'un xicot que no arribava -i que, ai las!, mai no arribaria- a la trentena».

Una cosa semblant passa amb els articles esportius -recollits, també per Pòrtic, amb el títol "Planes d'esport", l'any 2007) que «especialment narren, amb una vivacitat admirable, la Volta Ciclista a Catalunya». Però és, sobretot, a "Nits de Barcelona" -l'únic llibre que el manresà va veure publicat en vida, el 1931, i que va recuperar Pòrtic setanta anys més tard- on queda palesa la categoria literària de Josep Maria Planes. «"Nits de Barcelona" és un llibre que va aparèixer avalat per dues de les plomes més respectades de la literatura catalana dels anys trenta. D'una banda, Josep Maria de Sagarra -amb qui Planes va travar una sòlida amistat, prova de la qual són les fotografies que es van fer quan el va convidar a Sant Mateu de Bages- li va fer el pròleg i Carles Soldevila li va escriure un divertit Colofó». A "Nits de Barcelona", «Planes fa un retrat (personal, irònic, divertit i expressiu) dels principals locals d'oci nocturn que hi havia a la ciutat comtal en aquella època, des dels més elegants -com l'Excelsior-, als més decadents -com el Pompeya- o els més canalles -com el Cafè Català o La Criolla-. La prosa de Planes a "Nits de Barcelona" és esmolada, d'una gran expressivitat ("papallonejant", en diu Soldevila al colofó). Es mou, amb seguretat, entre la ironia i la caricatura, i transporta el lector a l'ambient que descriu. Entre les seves pàgines se sent el jazz, el flamenc, la música de cabaret... i s'enuma l'alcohol i el perfum de tots els rangs»: el de les grans senyores, el de les noies «que encara no feia una setmana que les havien deshonrades» i el de dones a qui "la joventut els dura poca estona». Perquè, com diu Sagarra al pròleg, «en aquest llibre la poesia està caçada pel procediment realista, amb l'ham de la documentació i amb els cuquets podrits de l'humor». «Si el talent literari de Josep Maria Planes no s'hagués vist estroncat pels set trets que li van engegar els incontrolats que el van descobrir l'agost del 1936, quan només tenia 29 anys, ara parlàriem -n'estic segur!- d'un dels prosistes més brillants de la literatura catalana del segle XX».

Cal dir, dinalment, que, ajudat pel professor Jordi Fons, el nostre company de redacció, Joan Vilamala, recorda Josep Maria Planes en l'auca: "Un manresà compromès, periodista de pes", on també demana un reconeixement per aquest manresà valent.

